

Porcel, o l'ardor

Baltasar Porcel (Andratx, 1937) acaba de guanyar el premi Sant Jordi amb una magnífica novel·la, «Les primaveres i les tardors». Novel·lista, autor teatral, periodista, sempre escriptor, és, segons el president Pujol, «el millor prosista català actual». A pesar de confessar que no li agrada jutjar («al meu avi, li deien el jutge venut»), les seues opinions d'individualista irreductible són contundents.

Vicent Martí

—Segons ha declarat en alguna ocasió, a vostè l'angoixa el passat. Tot i això, també acaba d'afirmar que *Les primaveres i les tardors* és una recuperació-recreació del passat...

—A mi, el passat que no m'agrada és el meu. El meu passat personal és una mica la mort, allò que ja no tornarà, i a mi la mort m'angoixa. Llavors, potser per combatre aquest sentiment, potser perquè sóc d'un lloc pobre, d'una illa perduda, sense importància, m'he creat un món mític, familiar, que m'acull i m'identifica. Una història mítica que creix i s'enriqueix cada dia perquè la puc crear i recrear. Un passat amb forts sentiments de clan, atàvic, fonament mediterrani, com molt bé assenyalava la crítica de la meua novel·la que avui publicava *La Vanguardia*. Per cert, ¿coneixes aquest crític?

—No, però l'he llegit alguna volta. I vostè ¿què llegia mentre escrivia aquesta novel·la?

—Fa temps que la majoria de les meves lectures són els clàssics. *L'Odissea*, Plutarc, Safo, Heràclit, naturalment. Una cita d'Hesíode encapçalava *Les pomes d'or* i una de Píndar *Els dies immortals*... Tots dos són també lectura habitual en mi.

—¿Llegeix els clàssics en la versió catalana?

—Bé, tinc tota la Bernat Metge. I després tinc una col·lecció, La Velette, francesa. I una altra catellana més curta i sense les versions originals. La Bernat Metge és la que més utilitzo,

DOMÈNEC LAMBERT

però. Així com la poesia xinesa l'he llegida en francès, els clàssics tendixo a llegir-los en català.

—De més jove, vostè era molt reticent amb la poesia. ¿S'hi ha reconciliat ja?

—Síii... és clar. Aleshores, fa vint anys, m'empipava bastant tota aquella visió de la literatura catalana centrada fonamentalment en la poesia com a gènere essencial. Aquí hi ha alguns poetes que estan bé, que són bons, però molts d'ells són tan vulgars com qualsevol altra persona. I això era indignant per mi. Fotre uns quants versos cada sis mesos i creure's el melic del món em semblava excessiu. Darrere de la meua actitud hostil contra la poesia hi havia una reacció visceral contra aquesta situació.

Gradualment, però, vaig anar llegint-ne més i més. I això cada vegada es fa més palès en la meua obra. Tant a *Les primaveres...* com a *Els dies immortals* hi ha frases que sorgeixen del text com si fossen gairebé estels de llum i són un producte poètic, tal com jo entenc la poesia.

—¿I com l'entén?

—Com una espècie d'essencialitat. D'essencialitat on hi ha una enorme quantitat d'elements que no hi són i, no obstant això, hi són suggerits. Per exemple, per a mi la poesia és l'anti-Josep Carner, que feia aquella mena de versos de classe mitjana promoguda. Per a mi la poesia són alguns poemes de Joan Alcover, com és la Relíquia: «Faune mutilat, brollador eixut...» Hi ha poemes sobre el pai-

satge de Josep Sebastià Pons que són preciosos. El Dylan Thomas m'agrada molt. I Ronsard, Leopardi, Sant Joan de la Creu...

—I la Dickinson...

—L'Emily Dickinson em fascina i em torba, i per això l'he deixada de llegir. Tenia un llibre de poemes seus a la tauleta de nit que rellegia sovint. La lectura d'aquells poemes, aquella mena de temples neoclàssics de la mort que crea, estranys, lluminosos i freds, cony, em va produir angoixa, por.

—¿I Carles Riba?

—M'agrada més l'excel·lent traducció de *L'Odissea* que va fer Riba

que tota la seva poesia plegada. Ja veus.

—*Aquest cant exaltat de la vida, del plaer del viatge, del Mediterrani, que representa L'Odissea també es pot trobar a la seua darrera novel·la. Ara, ¿no creu que s'abusa massa amb teoritzacions sobre el Mediterrani?*

—¡I tant! Vaig anar a València per participar en unes jornades sobre el Mediterrani, i en la vida he sentit una sèrie de tòpics tan desenfrenats sobre la nostra mar. No sé per què a València llancen tants de diners per parlar de bajanades.

—*Rubert de Ventós ha remarcat que l'intent de (re)construir la mediterraneïtat pot ser una utopia feixistitzant. Recorda que Eugeni d'Ors va passar de Grècia a Burgos sense massa problemes.*

—Això n'és una altra, de bajanada culturalista. El senyor d'Ors, d'altra banda, es va limitar a fer la política, en el terreny cultural, de Prat de la Riba. I *La nacionalitat catalana* de Prat és un llibre concebut d'acord amb les idees imperants a l'Alemanya d'aleshores i que van arribar al feixisme. Tot aquell nacionalisme exarcebat i racista ja era el bagatge doctrinal del D'Ors catalanista. Don Eugenio va arribar a Burgos per estricta coherència.

—*No tanta, potser, ja que el més coherent era esdevenir feixista català i no feixista espanyol, però tant se val. ¿Què és, doncs, per a vostè el Mediterrani?*

—El Mediterrani no és res de tot això. El Mediterrani és exactament una mar en la riba de la qual viu gent. El Mediterrani són els grecs que van per allí, els turcs, nosaltres... El Mediterrani sou vosaltres els valencians, que esteu a l'horta i que sou mig descendents dels moriscos. El Mediterrani és tota la literatura grega i llatina clàssica, això és el Mediterrani. És el sol, són vivències...

Totes les interpretacions culturalistes estan en contra de l'essència profunda del Mediterrani. El que se'n diu classicisme és precisament un equilibri gairebé geomètric entre l'home, la naturalesa, el més enllà, les il·lusions... Mira, a Delfos, hi ha una estàtua de bronze, l'Auriga, que és d'una perfecció, d'una bellesa esborronadora, augmentada pel punt d'arcaisme que encara tenia l'escultura en el segle V a. d. C. Jo he estat a Delfos amb el meu fill, l'he posat al costat d'aquella estàtua... i tenia la mateixa cara. Això és el Mediterrani.

«Per a mi, la poesia és l'anti-Josep Carner».

¿Saps d'on surt absolutament el Josep Pla? D'un escriptor que es diu Aulus Gelli, l'autor de *Les nits àtiques*, i de Suetoni, amb els seus retrats dels Cèsars. D'aquí surt el millor Pla. Això és el Mediterrani. El Mediterrani sóc jo, és casa meva, literalment. Jo em sento descendent d'Heràclit perquè tenia raó. Nosaltres som foc, som aquesta fusió de masses en moviment...

I, després, l'estat millor organitzat i més capaç ha estat Roma, que ens va imposar la llengua llatina. Encara que jo, per temperament, em sento més fill de tot l'embolic grec que no de Roma. Em sento colonitzat per Roma... no em desagrada, però jo sóc dels altres, dels que no han manat mai. I això és el Mediterrani, per a mi.

—¿Mira amb el mateix interès el món àrab mediterrani?

—Sí, sí... però d'una manera molt diferent. Els àrabs són uns i nosaltres, uns altres. Jo sóc completament diferent dels àrabs. Una altra cosa són els berebers. Aquest substrat ètnic sou vosaltres, els valencians, i nosaltres, els mallorquins. La primera vegada que vaig anar a Tunis em vaig quedar molt sorprès perquè alguna d'aquella gent s'assemblava força als meus aïvs. Eren berebers i aquelles cares eren les dels mallorquins de feia uns anys. Els berebers sí que m'interessen. Els àrabs, no tant.

—Anselm Turmeda i Ramon Llull hi estaven més interessats que vostè. ¿Quin dels dos personatges li és més simpàtic?

—...El Turmeda, el trobo molt ximple. No entenc com pogué fer-se mahometà. ¿Com pot fer-se mahometana una persona?

—Potser perquè volia fer l'amor amb la filla del sultà...

—Si és per això ja ho entenc més, sí. Però fer-se mahometà em sembla una collonada. I, el Llull, trobo que estava eixelebrat...

—Així diuen que estan quasi tots els mallorquins.

—Ah, ¿sí? Aquest, si més no, sí que ho estava, d'eixelebrat. Llull, però, era un personatge important, molt important, i, en canvi, el Turmeda va tenir una vida arrossegada, amb el burret amunt i avall. Llull, per la seva banda, discutia amb papes, polemitzava en la Sorbona, assistia a concilis, viatjava per tot el Mediterrani... i a part d'això escrivia molt millor que Turmeda.

—Llull, Pla... ¿continua opinant tan bé de l'obra de Pla?

DOMÈNEC UMBERT

—Em sembla una obra molt important, molt important. I excessiva, també. Pla era un home sense mida, i llavors, això és fatal. Crec que aquestes Obres Completes que han perpetrat no li fan cap favor. Hi ha una part considerable de tota aquesta paperassa que no val res, són textos purament circumstancials. Però molts, molts, eh. Ara, tot el que queda després d'una bona esporgada és molt bo. És un gran escriptor, cony.

—Vostè era el director de Destino quan el conflicte entre Pla i la revista...

—Pla va atacar Pujol per tot aquell embolic, però la veritat és que jo vaig ser l'únic responsable de la decisió de no publicar-li més articles favorables als coronels grecs i a Oliveira Salazar, el dictador portuguès. A les acaballes de la dictadura franquista, en un moment tan delicat políticament, no hi hagué forma de fer-li entendre que aquelles reiterades apologies del feixisme eren una provocació. No em feia cap cas, fins que vaig dir prou.

—¿Com explica aquesta actitud?

—Pla era un conservador espantós. La veritat és aquesta. Pla era un home, en aquest aspecte, terrible. Pla només creia en el diners sobre la taula, i en la guàrdia civil i coses així. A més, n'estic convençut, aquella tossuderia irracional va ser incitada per Josep Vergés, el seu editor i amic, que volia seguir manant sota mà a la revista després de vendre-la a Pujol. Aquella fou una actitud inadmissible.

—Pla creia en els diners, però Vergés li pagava poc, diuen...

—Per això creia en els diners, perquè no en tenia, i li feien respecte els qui sí que en tenien, i creia que els havia d'adular. És incompreensible que un home tan important com ell, tan bon escriptor, als 70 anys, cobrés 1.000 peles per article. Això, l'any 73.

I Vergés reblava el clau pagant-li'n 80.000 per tots els drets d'autor d'un d'aquells volums de l'Obra Completa, quan només el 10 per cent de la primera edició ja pujava a alguns centenars de milers de pessetes.

—El de Pla no va ser l'únic conflicte en la seua etapa de director de Destino...

—No, és cert. A Destino hi havia hagut un tripijoc bastant fort. Hi havien entrat una colla de periodistes progres que feien una política de tipus pro-PSUC, diguem-ne. I això no agradava a Pujol i al seu grup, que havien comprat la revista. Va saltar el conflicte i els periodistes dimitiren. Pujol em va oferir la direcció, vaig acceptar i no en vaig deixar tornar cap. Jo no els vaig traure, llevat d'un, però no els vaig readmetre. Engegaren una campanya duríssima contra Pujol i contra mi.

Ahora teníem un enfrontament quasi permanent amb el règim, amb tot de multes i prohibicions. A més, amb aquesta nova línia política antifranquista, el Vergés i el Pla, la vella dreta de la casa, també es va posar en contra meva perquè allò els semblava un caos. I per si fóra poc, un grup del catalanisme militant van elaborar i publicar un manifest contra Pujol i contra mi perquè fèiem la revista en castellà...

—¿Molt dur, tot plegat, no?

—Ja em diràs. Veure que gent del catalanisme, gent d'esquerres, anteposava els seus interessos sectaris a les seves idees personals fins al punt de voler perdre amics i d'atacar i desqualificar et fa pensar molt. A més, jo sabia que estaven equivocats. I la raó, me l'ha donada a mi el temps.

Destino vaig ser el primer òrgan de premsa que va posar en portada Josep Tarradellas, sent jo director. Com vaig ser jo el primer que va escriure el seu nom, a *Serra d'Or*, en una entrevista amb Ramon d'Abadal. A Destino vaig defensar Tarradellas i Pujol, i mira com han anat les coses en aquest país.

—¿Quan i com va conèixer Jordi Pujol?

—Quan vaig venir a Barcelona em vaig trobar de colp i volta immers en tot l'embolic de la detenció de Pujol pels fets del Palau de la Música. Jo, a través de Triadú, vaig anar a treballar a una botiga de mobles. L'amo era un nacionalista desenfrenat, i amb ell, i amb unes noies que també hi treballaven, vam començar a editar un butlletí que informava sobre la repressió que aleshores es desfermà contra els catalanistes.

Més tard, vaig assistir al judici contra Pujol. Per cert que, quan vaig entrar, la policia demanava el carnet d'identitat, i en veure el meu em va dir: «Usted que es mallorquíu qué cono tiene que ver con todo esto de los catalanes». «Nada, pasava por aquí...». Quan Pujol va sortir de la presó, jo acabava de publicar *La lluna i el Cala Llamp* i en una llibreria feia una presentació —res, quatre gats i l'editor Alberti— i ell va venir. I va ser aleshores quan el vaig conèixer.

—*¿El seu monarquisme, tan esbombat, és anterior o posterior al 23-F?*

—Vaig començar a escriure a favor del rei a partir del mes de maig de 1978. El vaig conèixer en la primera recepció per a intel·lectuals que va donar. Jo acabava d'obtenir el premi Espejo de Espana per aquell llibre, *La revuelta permanente del anarquismo*, i en vam parlar. Després, a l'estiu, ens vam tornar a veure a Mallorca, i vam continuar parlant, ara ja d'una mica de tot.

Pel que fa al 23-F, recordo que alguns amics de França i Itàlia em van trucar en els primers moments demanant informació. Els vaig dir que em semblava que no passaria res. Estava completament segur, en aquell moment, que, si el rei no estava presoner, evitaria aquella barbaritat. I bé... ara, el meu monarquisme no té res de metafísic. Aquí hi ha un fet i és que aquest senyor funciona i funciona la monarquia. El meu monarquisme ho és en aquest sentit. Ara, també entenc i respecto la gent que resta fidel a la seva república o a la Casa d'Àustria, o a jo què sé.

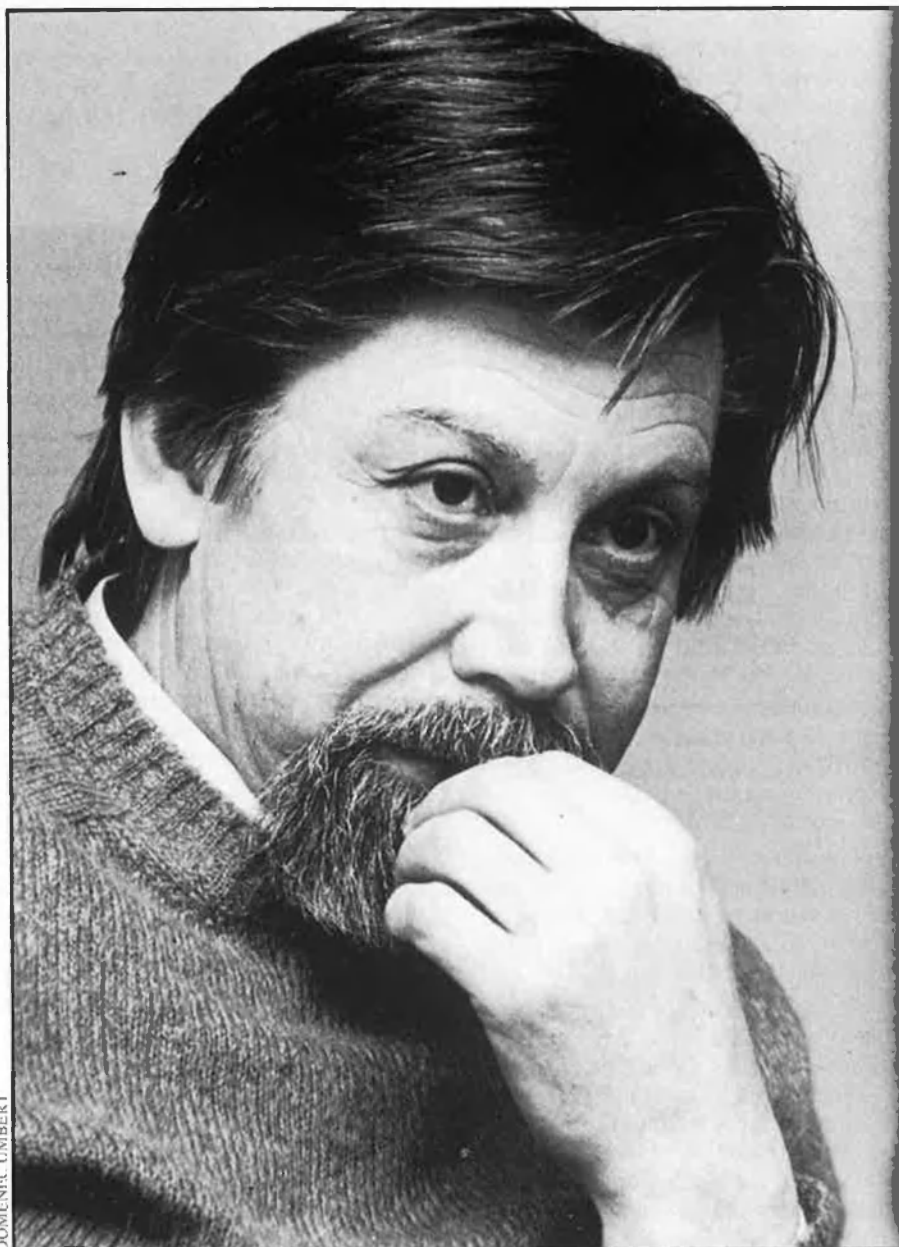
—*¿Com és el rei de prop?*

—Considero que és una de les persones més interessants que he conegut en la meua vida. I amable i delicat en el tracte. Mira, el primer telegrama de felicitació que vaig rebre, l'endemà mateix de la nit del premi Sant Jordi, va ser-ne un firmat pel rei i la reina. Trobo que això està molt bé.

Jo, en temps de Franco, perquè era catalanista, esquerranista, escriptor, demòcrata, resulta que estava perseguit. I ara, exactament per les mateixes raons, el cap de l'estat em felicita. I jo he vist el rei llegir els meus llibres en català...

—*Les seues entrevistes a Serra d'Or i Destino han estat una fita, si més no, per a mi. ¿Li han retret alguna volta que la seva presència com a entrevistador era excessiva?*

—És possible, segurament, la veritat és que no me'n recordo. El que passa és que jo feia unes entrevistes personals perquè tothom té un paper

DOMÈNEC UMBERT

«Pla només creia en els diners sobre la taula, i en la guàrdia civil, i coses així».

a fer en aquesta vida, i potser el meu paper és excessivament personal. Jo escric allò que veig i penso, i això ho faig tant en periodisme com en novel·la.

Les meves novel·les no coincideixen gairebé mai amb les modes que corren per aquest país. Hi ha algun moment en què avancen més o menys paral·leles, com parcialment fou el cas del social-realisme o el barroc, però jo vaig per lliure, escric tot allò que crec que he d'escriure. En la columna diària que ara faig en *La Vanguardia* done les meves opinions sobre la política que es fa.

En les entrevistes, però, jo el que explicava era un personatge i a la meua manera, i, és clar, forçosament era personalitzada. Azorín, en aquest

sentit, va fer algunes grans entrevistes. I Pla va fer aquells Homenots que estaven molt bé. Jo sóc un escriptor una mica així. Sóc un escriptor que, si no personalitzo, em quedo sense defenses, gairebé.

—*¿Preparava les entrevistes?*

—No gaire. Anava a veure les persones i segons com veia les coses hi entrava o no hi entrava. Sempre m'he fiat molt de la meua intuïció. De la cosa que més m'he fiat, després de tot, ha estat de la meua intuïció, malgrat no tenir de mi mateix un concepte exaltadament magnificat... però bé, anar fent em funciona.

I llavors el que feia és simplement agafar el personatge com si fos un personatge verge que jo havia de descobrir. I a través de la persona coneixia la se-

va obra, veia com reaccionava, em produïa unes impressions, i després m'informava de segons quins aspectes. I escrivia.

—¿Quant de temps li costava fer-la?

—Suposo que estava amb el personatge un parell d'hores i després ho escrivia en un dia sencer —matí i tarda. Abans d'això, però, hi havia el temps de pensar i de donar voltes al personatge i de vèncer les resistències internes... la lluita important era amb mi mateix.

Una vegada havia gravat, i havia agafat notes, convertir aquell material en l'entrevista no m'era fàcil. Hi havia un període entremig molt dur. I, a vegades, entrevistes que vaig fer a gent, no les vaig acabar, perquè no vaig poder superar aquest període. Recordo que Antonio Tovar mai no em va perdonar que no en publicqués una que li vaig fer.

—¿Quin és el personatge més avorrit que va entrevistar?

—Mira... aquell arquitecte, Sert, era un home molt tediós...

—¿I Miró? ¿Com era?

—No massa interessant. Miró es va enfadar molt amb aquella entrevista, mai no me la va perdonar. No volia veure'm, ni sentir parlar de mi. Estava fet una fúria, literalment.

—Vostè fa vint anys que col·labora en La Vanguardia. ¿No ha tingut mai problemes amb el Conde de Godó?

—Vaig tenir alguns conflictes en temps de Franco, perquè jo representava al diari una actitud insòlita per catalanista i antifranquista. En aquests xocs vaig tenir el suport d'Horacio Sàenz Guerrero, que n'era el sots-director, i més avant, el director. Amb tot, les tensions amb el Conde continuaren fins el dia que vaig anar a visitar don Manuel Aznar —que, a la seva manera, era un gran periodista— al seu despatx oficial de director de l'agència EFE.

Don Manuel, que havia estat director del diari, assegut darrere de la seva taula, un gran retrat de Franco penjat a la paret, em va dir, en jo contar-li les escaramusses: «Mire, Porcel, usted tiene que continuar en La Vanguardia porque tenemos que salvar este periódico para que perdure después de Franco y sirva para enderezar Cataluña. Y usted es el signo que este diario necesita para ese objetivo. Usted continuará, tiene todo mi apoyo y Carlos aceptará». I la veritat és que el Conde de Godó, remugant, em va deixar fer.

—Ara, amb el fill, tot va millor...

DOMÈNEC UMBERT

«La Vanguardia» és un dels grans factors d'estabilitat de la vida catalana».

—Molt millor. Javier de Godó, que és el qui mana al diari des de fa uns quants anys, és un bon amic meu.

—Ara hi fa una columna política diària. ¿Rep alguna mena de pressió, de...?

—No cap. És evident, però, que d'una manera o altra escric en la línia del periòdic. O dit d'una altra manera: la línia del diari també és la meua. No et pots convertir en una firma significativa d'un diari sense estar més o menys d'acord amb la nova línia editorial.

—¿La Vanguardia ha complert en la democràcia les expectatives redreçadores formulades per Aznar?

—Bé, primer, va tenir una actitud molt pujolista i ara en té una de més neutra, més objectiva, però en qualsevol dels casos, sí, sí, crec que el diari és un dels grans factors d'estabilitat de la vida catalana.

—¿A vostè, com a lector, li agrada?

—¡Ah! molt. A més, penso que a fora de Catalunya és la institució d'aquí que més prestigi té.

—Al País Valencià la seva presència és molt tímida...

—Un dels punts en què discrepo del diari és que hagi perdut aquesta presència a València i a Mallorca. Potser ara, amb la renovació tecnològica que està sofrint, serà més fàcil arribar-hi. Fóra desitjable.

—¿Tornaria a repetir la seua experiència com a director periodístic?

—No, no, això és un altre tema. A mi no m'agrada manar. A mi m'agrada tenir influència dintre d'aquest país, i crec que en tinc, però m'agrada tenir-ne escrivint. Ara, ni m'agrada manar ni tinc temperament per a fer-ho.

—¿Quines novel·les està llegint ara mateix?

—Rellegeixo Tolstoi i Gógol. L'Anna Karenina i Lés ànimes mortes. Això són novel·les i no...

—¿Com veu el panorama del gènere?

—Trobo que la novel·la d'ara mateix no funciona gaire. En castellà hi ha una colla de tios *tontus* que diuen que la novel·la ha de ser paròdica, i només n'escriven de paròdiques. No ho entenc, això. Suposo que deu ser allò tan suat de la postmodernitat. ¿Paròdiques de què? I després hi ha tot aquell tipus de novel·la —això del Kundera— que són una mena de filosofies que es van arrossegant com núvols, que tampoc no m'agrada. No crec que sigui un bon moment per a la novel·la.

Opino que la novel·la exigeix energia vital a dolls, exigeix tenir mons a descriure, exigeix no llastrar massa el gènere amb un excès de culturalisme. El culturalisme ofega el gènere. Allò d'Eco està millor o pitjor escrit, però és una mala novel·la.

—¿No li agrada la novel·la històrica?

—Sí, sí... No sé què pagaria per haver escrit una novel·la tan sensacional com *L'alegria dels pobres* de Zoé Oldenbourg...

—¿I Graves?

—Allò de Claudi està bé, però em sembla un escriptor de segona.

—¿I com a poeta?

—Potser de tercera.

—¿I vostè n'escrirà una, de novel·la històrica?

—Aquesta tarda he estat a punt d'escrivir les primeres línies d'una nova novel·la. Serà històrica, però d'una manera una mica rara... []